

הלכות קריאת שמע - ט

חתימה מעין פתיחה, סמוך לחתימה

שוע"ר סי' מו

ב ברכ המעביר שינה מעיני וכו' ויהי רצון כו' עד בא"י גומל חסדים טובים לעמו ישראל ... ואף על פי שצריך לומר החתימה מעין הפתיחה, יש לומר שגומל חסדים טובים הוא החסד שעושה הקדוש ברוך הוא שמעביר חבלי שינה מעיניו.

שוע"ר סי' נט

א ואם טעה ואמר בא"י אמ"ה אשר בדברו מעריב ערבים ... ולא אמר (מיד) יוצר אור, אף על פי שחתם ביוצר המאורות, לא יצא, שהרי כל פתיחת הברכה לא היתה כתיקונה ... ואם אמר בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חשך אשר בדברו מעריב ערבים בחכמה פותח כו', אפילו עד סיום הברכה, וחתם ביוצר המאורות, יצא. שכיון שפתיחת הברכה וחתימתה כתיקונה, אף על פי שבאמצע שינה ממטבע שטבעו חכמים, יצא בדיעבד. אבל אם חתם המעריב ערבים, אעפ"י שפתח ביוצר אור בלבד ואמר כל הברכה כתיקונה עד החתימה, לא יצא, שכל הברכה צריכה להיות פתיחתה וחתימתה כתיקונה אפילו בדיעבד.

ו יש אומרים שאין לומר אור חדש כו', לפי שצריך לומר מעין פתיחה וחתימה סמוך לחתימה, וזה אינו מעין פתיחה וחתימה, לפי שחכמים סדרו הברכה על אור המתחדש בכל יום, ולא על אור העתיד להתחדש. ויש מיישבים המנהג לומר שהיא מעין פתיחה וחתימה, לפי שיוצר אור זהו האור שברא הקדוש ברוך הוא בו ימי בראשית וגנזו לצדיקים לעתיד לבוא, ועל אור זה נאמר והלכו גוים לאורך, וזהו שאומר אור חדש שחדש בו ימי בראשית עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש לנו.

שוע"ר סי' סו

יב ובסוף ברכה חוזר לגאולת מצרים, כדי לסמוך לגאל ישראל שהוא לשון עבר. ומה שנוהגים לסיים במערבית מלך צור ישראל וגואלו, אין למחות, מפני שלשון זה כולל גם כן לשון עבר, שלשון גואל כולל עבר והוא ועתיד (כמו מוציא לחם שכולל גם עבר כמו שיתבאר בסי' קס"ז).

שוע"ר סי' קיד

ח וברכות י"ח שחותמות בברוך ואינן פותחות בברוך, אף אם שינה פתיחתה ואמרה בלשון אחר בענין הברכה, דינו כאילו שינה באמצע ברכה, שהרי הן ברכות הסמוכות זו לזו, וכל פתיחתה היא כמו אמצע ברכה.

שוע"ר סי' קפח

ד נוסח ברכה זו פותח רחם ה' אלהינו, או נחמנו ה' אלהינו, וחותם בונה ירושלים, או מנחם ציון בבנין ירושלים. ואף על פי שפתח ברחם וחותם במנחם, אין לחוש ולומר שהחתימה אינה מענין הפתיחה, לפי שעיקר החתימה כפתיחתה ממש הכל ברחמים.

שוע"ר סי' תעג

ט בהבדלה שבמוצאי שבת ליום טוב צריך לחתום המבדיל בין קודש לקודש. ולפי שצריך לומר מעין חתימה סמוך לחתימה, לפיכך הוסיפו לומר בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ... בהבדלה שבכל מוצאי שבת ויום טוב, אין אומרים בין יום השביעי לששת ימי המעשה, אלא כדי שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה.

שוע"ר סי' תפז

א בכל ימים טובים ערבית שחרית ומנחה מתפלל ... קדושת היום באמצע דהיינו שיזכור ענין קדושת היום בתחלת הברכה ובסופה סמוך לחתימה כדי שיהיה מעין חתימה סמוך לחתימה.

פסקי הסדור – שחרית לשבת

ולאחר ההפטר מברך: ברוך כו' נאמן (ורחמן) אתה כו'. ובשוה"ג: כן צריך לומר, מטעם שצריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימה. וכן הוא ברמב"ם בסדר התפלה ובאבודרהם. וכמו"כ הנוסח תושיע ותשמח הוא מטעם הנ"ל. וברמב"ם כתוב נוסח אחר בזאת הברכה.

לקוטי טעמים ומנהגים להגדה של פסח

ומועדי קדשך, מעין החתימה סמוך לחתימה (פסחים ק"ד, א)

נוסח הברכות – פתיחה וחתימה ומעין חתימה סמוך לחתימה

ברכת המעביר שינה

בא"י אמ"ה המעביר שינה מעיני ... ותגמלנו חסדים טובים, בא"י הגומל חסדים טובים לעמו ישראל.

ברכה ראשונה של קריאת שמע שחרית:

בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חושך ... כאמור לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו בא"י יוצר המאורות.

ויש נוהגים: אור חדש על ציון תאיר ונזכה כלנו במהרה לאורו בא"י יוצר המאורות.

ברכה שניה של קריאת שמע שחרית:

אהבת עולם אהבתנו ... וקרבתנו מלכנו לשמך הגדול באהבה ... בא"י הבוחר בעמו ישראל באהבה.

ברכה שלישית של קריאת שמע שחרית:

אמת ויציב ... ונאמר גואלנו ה' צבאות שמו קדוש ישראל, בא"י גאל ישראל.

ברכה ראשונה של קריאת שמע ערבית:

בא"י אמ"ה אשר בדברו מעריב ערבים ... ומעביר יום ומביא לילה ... בא"י המעריב ערבים.

ברכה שלישית של קריאת שמע ערבית:

אמת ואמונה ... וגאלו מיד חזק ממנו, בא"י גאל ישראל (ויש נוהגים: מלך צור ישראל וגואלו).

ברכות שמונה עשרה:

רפאנו ה' ונרפא ... רופא נאמן ורחמן אתה, בא"י רופא חולי עמו ישראל.

תפלת שלש רגלים, ברכה אמצעית

ותתן לנו ה"א באהבה מועדים לשמחה ... בשמחה ובששון מועדי קדשך ... בא"י מקדש ישראל והזמנים.

קידוש ליל יום טוב

ותתן לנו ה"א באהבה מועדים לשמחה ... ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו, בא"י מקדש ישראל והזמנים.

ברכת הבדלה:

בא"י אמ"ה המבדיל בין קדש לחול ... בין יום השביעי לששת ימי המעשה, בא"י המבדיל בין קדש לחול.

ברכת יקנה"ז:

בא"י אמ"ה המבדיל בין קדש לחול ... בין קדושת שבת לקדוש יום טוב הבדלת ... בא"י המבדיל בין קדש לקדש.

תפלת שבת:

אתה קדשת את יום השביעי ... באהבה וברצון שבת קדשך ... בא"י מקדש השבת.

תפלת יום טוב:

ותתן לנו ה"א באהבה מועדים לשמחה ... בשמחה ובששון מועדי קדשך ... בא"י מקדש ישראל והזמנים.

ברכת רחם בברכת המזון:

רחם ה"א על ישראל עמך ועל ירושלים ... ובנה ירושלים ... בא"י בונה ברחמי ירושלים אמן ויש נוהגים: מנחם ציון בבנין ירושלים.

ברכה ראשונה אחר הפטרה:

בא"י אמ"ה ... האל הנאמן ... כי אל מלך נאמן ורחמן אתה, בא"י האל הנאמן בכל דבריו.

ברכה שניה אחר הפטרה:

רחם על ציון ... תושיע ותשמח במהרה בימינו, בא"י משמח ציון בבניה.